

רק חלק מהתמונה – תגובה לאחר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב-ממדית"

ענת סרגוסטי*

הטיפולוגיה אולי משתנה, גם סדר הדברים, אבל מאמרם של נדיב מרדכי ושגיב ברהום מתאר במדויק את המתרחש בישראל. למעשה, אפשר לקרוא אותו כמעין תוכנית עבודה של הממשלה להשמדת התקשורת החופשית, צעד אחרי צעד: החקיקה, ניסיון ההשתלטות הפוליטית על מוסדות התאגיד, הניסיון להשתלט על ערוץ 13, ניסיון ההשתלטות על מועצת הרשות השנייה - הגוף המפקח על שידורי הטלוויזיה המסחרית והרדיו האזורי - שהוקפא בבג"ץ עד למתן החלטה, ההשתלטות על המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין, ההחלטה על סגירת גלי צה"ל (שנבלמה בינתיים בבג"ץ), הסנקציות על עיתון **הארץ** (שממתנות להחלטת בג"ץ), תביעת ההשתקה של שר הכלכלה ניר ברקת נגד חדשות 12 בגלל תחקיר עיתונאי, ההטבות הרגולטוריות המפליגות לערוץ 14 בשווי מיליונים, וכמובן - חוק התקשורת של השר שלמה קרעי, שיעניק הטבות מפליגות נוספות לערוץ 14 ולפטריק דרהי, טייקון התקשורת המקורב לשלטון, הבעלים של הוט, ערוץ החדשות 24 ואתרי האינטרנט **סרוגים** ו**בחדרי חרדים**, על חשבון הערוצים המסחריים הקיימים קשת 12 ורשת 13.

עם זאת, יש להוסיף כמה נקודות חשובות להשלמת התמונה, שאחדות מהן מבדילות את ישראל ממדינות דמוקרטיות אחרות שמתמודדות עם גל של פופוליזם תוקפני.

ראשית, ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו עומד לדין על שחיתות בשדה התקשורת. כתב האישום מייחס לו ניסיון להשתלט על הנרטיב התקשורתי ולקבל סיקור חיובי בשניים מכלי התקשורת שהיו הפופולריים ביותר באותה תקופה: **ידיעות אחרונות** ו**אתר וואלה**. פעולות אלה כשלעצמן מעידות על האובססיה שלו בקשר לתקשורת. האירועים המתוארים בכתב האישום התרחשו לפני שנים, וגם ההתקפות וההשמצות של נתניהו ומפלגתו נגד התקשורת החופשית החלו לפני שנים. למשל, ב־2019 מפלגת הליכוד פרשה שלטי חוצות ענקיים עם פניהם של ארבעה עיתונאים מובילים - רביב דרוקר, גיא פלג, בן כספית ואמנון אברמוביץ, עם הכותרת "הם לא יחליטו" (ליס,

* עיתונאית ואחראית חופש העיתונות בארגון העיתונאים והעיתונאיות (anat.saragusti@gmail.com).

2019). בעצרת בחירות באותה שנה נתניהו עודד את הקהל לקרוא "הם מפחדים" כלפי עיתונאים וכלי תקשורת (ערוץ כנסת, 2023).

שנית, נתניהו הוכיח גם בשנים שחלפו מאז שהוא בז לעיתונאים ישראלים. כחלק מהבזו שלו כלפיהם, וכחלק מהתוכנית לזרוע בציבור חוסר אמון כלפי העיתונות, הוא לא העניק אף לא ריאיון עיתונאי אחד בעברית מאז מרץ 2021, לעומת אין-ספור ראיונות לתקשורת זרה וכמה ראיונות לתקשורת ישראלית "אנטי-עיתונאית", שמדבררת את מסריו. כמו כן, הוא ממעט לערוך מסיבות עיתונאים, וכאשר הן מתקיימות הוא לא עונה לשאלות עיתונאיות אלא רק לשאלות מטעם נציגי ערוץ 14 - ערוץ שמתמקד בעיקר בהפצת שקרים, קונספירציות וחדשות כזב. הוא משתמש במסיבות העיתונאים ובזכות התגובה שלו כדי להכפיש עיתונאים וכלי תקשורת, להשפיל ולהעליב אותם, ולחזק את חוסר האמון בהם.

שלישית, נושא נוסף שלא מוזכר במאמר, והוא ללא ספק חלק מתוכנית העבודה, וחלק מתוכנית-העל לפגיעה בתקשורת החופשית, הוא הקמפיין ברשתות החברתיות. זהו קמפיין מתוזמר ומאורגן, ולעיתים ממומן, של השמצות והכפשות נגד עיתונאים וכלי תקשורת. צייצנים ומשפיענים תומכי הממשלה מפצים שקרים, תיאוריות קונספירציה, איומים וקללות ברשתות החברתיות כדי להפחיד ולהטריד עיתונאים, ובעיקר את אלה שמסקרים את משפטו של נתניהו, או מעיזים להביע ביקורת על המדיניות והממשלה, וכמובן כלי תקשורת שמנסים להיות עצמאיים וביקורתיים, כפי שעיתונות אמורה להיות. בקמפיין הזה משתתפים גם שרים שלא בוחלים בשקרים, תיאוריות קונספירציה, עלבונות והשפלה כדי לזרוע כאוס, להחליש את העיתונות העצמאית והאחראית ולערער את האמון בה. המתקפות מצד נבחרי הציבור אף מעודדות חבורות של בריונים ועבריינים להטריד עיתונאים בשטח.

רביעית, את התוצאה ניתן לבחון באמצעות התבוננות בסיקור המלחמה בעזה. מאז טבח ה-7 באוקטובר 2023, אפשר לספור על כף יד אחת את מספר הכתבות שפורסמו בערוצי הטלוויזיה ובאתרי האינטרנט של גופי העיתונות המרכזיים בישראל על המשבר ההומניטרי בעזה. מלבד עיתון **הארץ**, שמקפיד לסקר את המלחמה על כל היבטיה, כולל ההיבט של חיי הפלסטינים בעזה, אף כלי תקשורת מרכזי בישראל לא מיידע את מאות אלפי הצופים, הקוראים והמאזינים שלו על מה שקורה בצד השני של הגבול, מה צה"ל עושה מעבר לקווי העימות ואיך נראית המלחמה משם. כך נכנעה העיתונות הישראלית ברובה לקמפיין ההכפשה והשנאה. היא נכנעה לנוסחה שמנחילה ממשלה פופוליסטית, לפיה יש "אנחנו", "העם" - תומכי הממשלה, הפטריוטים, שעבורם חיילי צה"ל הם גיבורים קדושים ואין למתוח עליהם ביקורת. הדבר תואם למה שמראים

מרדכי וברהום בחלק ג' במאמר: "ביטחון, תקשורת ודמוקרטיה - מאפיין ייחודי של המקרה הישראלי". הם מציינים שבעיתות מלחמה - בכל אחת ממלחמות ישראל ובכל אחד מהמבצעים הצבאיים - התקשורת מיישרת קו, ונוטה לקו מיליטריסטי תומך צה"ל (סרגוסטי, 2025). כך גם הפעם. תופעה זו נובעת בחלקה מאתוס הצבא הרווח בשיח הציבורי בישראל, וביתר שאת בעיתות של עימותים צבאיים. אבל מה שקרה מאז 7 באוקטובר 2023 - ההתעלמות התקשורתית מהצד הפלסטיני, סיקור שמסגר את הפלסטינים רק כאיום ביטחוני ותפיסתם כ"טרוריסטים" בלבד, ובעיקר ההזדהות המוחלטת עם הנרטיב הלאומי-צבאי והאמונה השלמה בצדקת הדרך - העצים את הפרקטיקה הזאת, והוא גם תוצאה של תוכנית-העל להחלשת התקשורת החופשית. אם בזמנים רגילים עיתונאים חוששים למתוח ביקורת על הצבא, הרי הפעם החשש היה מצמית. התוצאה היא מניעת ידע ומידע חיוניים מהציבור, לצד חיזוק התפיסה כי כל ההפגנות והביקורת נגד ישראל בעולם הן גילויי אנטישמיות, ולא ביקורת לגיטימית כלפי פעולות צה"ל, הכרוכות בממדים עצומים של הרג אזרחים חפים מפשע ברצועת עזה - ילדים, נשים, זקנים - ובהיקף בלתי נתפס של הרס.

רשימת המקורות

- ליס, י' (2019, 20 בינואר). "אתם תחליטו, דווקא נתניהו!": הליכוד עומד מאחורי שלטי החוצות נגד העיתונאים. **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/elections/2019-01-20/ty-article/0000017f-e6b2-dc7e-adff-f6bf2df00000>
- סרגוסטי, ע' (2025). מלחמת הברירה - בשטח ובדיווחים: מלחמת לבנון 1982. **ישראל**, 34, 175-157. https://humanities.tau.ac.il/zionism/israel_34
- ערוץ כנסת [9@, 2023]. **הנאום של בנימין נתניהו "הם מפחדים". האם זה יהיה הנאום של המדינה? הצביעו והשפיעו! #ביבי #נאום #פוליטיקה** [סרטון]. TikTok. <https://www.tiktok.com/@knessettv/video/7219952868109913346>